

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Jihočeský kraj je dlouhodobě vnímán především jako zemědělská oblast s rozvinutým rybníkářstvím a lesnictvím. Až v průběhu minulého století se zde rozvinul průmysl se zaměřením na zpracovatelské činnosti. Kraj představuje geograficky poměrně uzavřený celek, jehož jádro tvoří jihočeská kotlina. Na jihozápadě je obklopena Šumavou, na severozápadě výběžky Brd, na severu Středočeskou žulovou vrchovinou, na východě Českomoravskou vrchovinou a na jihovýchodě Novohradskými horami. V jihočeské kotlině se rozkládají dvě pánve, a to Českobudějovická a Třeboňská.

Podstatnou část hranice kraje tvoří státní hranice s Rakouskem a Spolkovou republikou Německo (v celkové délce 334 km), dále sousedí s kraji Plzeňským, Středočeským, Krajem Vysočina a Jihomoravským krajem. Příhraniční charakter kraje poskytuje možnosti efektivní přeshraniční spolupráce ve výrobní oblasti i v oblasti služeb spolu s rozvojem cestovního ruchu, kde je využívána celková atraktivita kraje s méně narušenou přírodou a množstvím kulturních památek.

Rozlohou 10 058 km² představuje kraj 12,8 % z celé České republiky. Z tohoto území zaujímají více než třetinu lesy, 4 % pokrývají vodní plochy. Převážná část území leží v nadmořské výšce 400–600 m, s čímž souvisejí poněkud drsnější klimatické podmínky. Nejvyšším bodem na území Jihočeského kraje je šumavský vrchol Plechý (1 378 m n.m.), naopak nejnižším místem (330 m n.m.) hladina Orlické přehrady v okrese Písek.

Území kraje náleží do povodí horní a střední Vltavy s přítoky Malší, Lužnicí, Otavou a mnohými dalšími. V minulosti zde bylo vybudováno přes 7 000 rybníků, jejichž celková výměra dnes představuje více než 30 tis. hektarů. Největšími, nejen v kraji ale i v České republice, jsou rybníky Rožmberk s rozlohou 490 ha, Horusický rybník se 415 ha a Bezdrev. Kromě toho byla na území kraje vybudována velká vodní díla: Lipno (4 870 ha) – největší vodní plocha v České republice, Orlík s rozsáhlými rekreačními oblastmi a Římov zásobující pitnou vodou značnou část kraje. V souvislosti s výstavbou jaderné elektrárny Temelín byla vybudována vodní nádrž Hněvkovice.

Jihočeský kraj není územím bohatým na suroviny, zejména zde nejsou téměř žádné zdroje energetických surovin. Významným přírodním bohatstvím jsou však rozsáhlé lesy, zejména na Šumavě a v Novohradských horách. Jedná se především o lesy jehličnaté, smrkové a borové. Největší surovinové bohatství tvoří ložiska písků a štěrkopísků, cihlářské hlíny, kameniva a sklářských písků. Z ostatních surovin je nejvýznamnější rašelina a v některých lokalitách také vápenec, křemelina a grafit.

I když lze životní prostředí kraje v rámci České republiky charakterizovat jako méně poškozené a zatížení emisemi se postupně snižuje, je zde řada zdrojů znečištění, hlavně v zemědělství a průmyslu. Na lesní porosty v posledních letech nepříznivě působí zejména různé extrémní situace (např. intenzivní sucho) a hmyzí škůdci. Přesto se zdravotní stav lesů spíše zlepšuje.

Území kraje mělo vždy spíše charakter rekreační než průmyslově vyspělé oblasti. Snaha o zachování přírodního prostředí se odrazila ve zřízení Národního parku Šumava (rozloha 690 km², z toho 343 km² náleží do Jihočeského kraje), chráněných krajinných oblastí Šumava (rozloha 994 km², z toho 733 km² se rozkládá na území Jihočeského kraje), Třeboňsko (700 km²) a Blanský les (212 km²). V kraji se nachází 347 maloplošných chráněných území a chráněných přírodních výtvarů. Celkem je chráněno 20 % území kraje.

Městskými památkovými rezervacemi jsou historická centra měst České Budějovice, Český Krumlov (zařazeno mezi památky UNESCO), Jindřichův Hradec, Prachatice, Slavonice, Tábor a Třeboň. Kromě toho je v kraji celá řada historických pamětihodností, například hrad a zámek v Českém Krumlově a Jindřichově Hradci, zámky Hluboká nad Vltavou, Orlík, Blatná, Červená Lhota a hrady Zvíkov a Landštejn. Významná je též lidová architektura, především tzv. „selské baroko“. Mezi nejznámější památky tohoto druhu patří náves v Holašovicích (okres České Budějovice), která byla v roce 1998 zařazena mezi památky chráněné UNESCO.

V Jihočeském kraji bylo k 1. 1. 2003 zřízeno 17 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 37 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Pověřené obecní úřady spravují obce v území, které je od 1. 1. 2007 plně skladebné do okresů i do správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Jihočeský kraj je krajem s nejmenší hustotou zalidnění z celé České republiky. Koncem roku 2016 v kraji žilo 638,8 tis. obyvatel, tedy méně než 64 obyvatel na 1 km². Z jeho sedmi okresů má největší hustotu obyvatelstva okres České Budějovice, kde žije 30 % obyvatel kraje. Je to dáno především soustředěním do samotného města České Budějovice, v němž bydlí 93,5 tis. osob. Dalšími velkými městy jsou Tábor (34,5 tis. obyvatel), Písek (30,0 tis. obyvatel), Strakonice (22,9 tis. obyvatel) a Jindřichův Hradec (21,6 tis. obyvatel). V těchto pěti městech žije téměř 32 % Jihočechem. Naproti tomu nejmenší obce do 200 obyvatel představují 37,2 % z celkového počtu obcí, ale žije v nich pouze 4,2 % celkového počtu

obyvatel kraje. Nejmenší obcí v kraji je obec Vlkov v okrese České Budějovice s 31 trvale žijícími obyvateli (sedmá nejmenší obec v ČR).

K 1. lednu 2016 byly v rámci optimalizace vojenských újezdů provedeny územní změny, při kterých byla z území vojenského újezdu Boletice vyčleněna nová obec Polná na Šumavě a další části jeho výměry byly přiřčeny k jiným obcím okresu Český Krumlov a Prachatice. Území vojenského újezdu se zmenšilo o čtvrtinu a nyní je zcela bez trvale bydlících obyvatel. Kromě tohoto vojenského újezdu je v kraji v současné době 623 samosprávných obcí (55 z nich má statut města) s téměř 2 tisíci částmi obcí. Podíl městského obyvatelstva dosáhl k 31. 12. 2016 celkem 63,6 %.

Obyvatelstvo kraje je ve srovnání s celou Českou republikou poněkud starší; průměrný věk v kraji je 42,3 roku (v ČR 42,0 roku). Od demografické struktury kraje se výrazněji odlišuje pohraniční okres Český Krumlov s pestřejším národnostním složením a mladší věkovou strukturou. Spolu s okresem České Budějovice obvykle mívá nejvyšší porodnost a nejnižší úmrtnost v kraji. Růst početního stavu obyvatel zaznamenává trvale okres České Budějovice a s výjimkou roku 2013 díky migraci i okres Písek. V ostatních okresech počet obyvatel v posledních letech spíše klesá.

Podle výběrových šetření pracovních sil dosáhl v roce 2016 podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním z celkového počtu osob patnáctiletých a starších 14,6 %, což je v porovnání s hodnotou za celou Českou republiku méně. Kraj má oproti ČR vyšší podíl osob s úplným středním vzděláním (včetně vyššího) a také vyšší podíl středoškoláků bez maturity. V kraji tvoří 35,2 %, respektive 35,9 % z populace patnáctiletých a starších.

Na tvorbě hrubého domácího produktu v České republice se kraj v roce 2016 podílí 5,0 %, v přepočtu na 1 obyvatele dosahuje 82,7 % republikového průměru a je mezi kraji na osmé pozici. Tvorba hrubého fixního kapitálu představovala v roce 2015 na území kraje hodnotu 56,9 mld. Kč (4,7 % z ČR).

V zemědělství převažuje v rostlinné výrobě pěstování obilovin, olejnin a píce, významná je též produkce brambor. V živočišné výrobě se jedná především o chov skotu a prasat. Celkově se zde vytváří zhruba 10 % zemědělské produkce celé republiky. Dlouholetou tradici má v kraji rybníkářství. Celková plocha rybníků, v nichž se chovají ryby, se pohybuje kolem 25 000 ha. Vytváří se v nich polovina produkce ryb České republiky, významný je také podíl v chovu vodní drůbeže (kachen a hus). Průmyslová výroba je koncentrována především v českobudějovické aglomeraci. V České republice však kraj nepatří mezi rozhodující průmyslové oblasti, podíl na tržbách průmyslových podniků ČR v roce 2016 činil 4,7 %. Z odvětvového hlediska převažuje zpracovatelský průmysl, v jeho rámci pak výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů a výroba potravinářských výrobků. Stavební podniky v kraji se na produkci ČR podílely 7,1 %; zajišťují především práce na inženýrských stavbách.

Podle výběrových šetření pracovních sil je v hospodářství kraje zaměstnáno 310,5 tis. osob, z toho 31,9 % v průmyslu, 10,1 % v obchodu a opravách motorových vozidel, 8,9 % ve stavebnictví. Průměrná hrubá měsíční mzda v roce 2015 dosáhla 23 118 Kč (na fyzické osoby, včetně podniků do 20 zaměstnanců) a za celorepublikovým průměrem zaostala o 10,1 % (toto zaostávání je do určité míry dáno strukturou hospodářství kraje).

Ke konci roku 2016 bylo v kraji evidováno 19 385 uchazečů o zaměstnání. Podíl nezaměstnaných osob dosahoval koncem prosince 4,28 % a Jihočeský kraj se zařadil v mezikrajovém porovnání na pátou nejnižší příčku po Hlavním městě Praze, Plzeňském, Královéhradeckém a Pardubickém kraji.

Ve statistickém registru ekonomických subjektů bylo koncem roku 2016 registrováno více než 163 tis. podniků, organizací a podnikatelů. Jeho největší část tvořili podnikatelé – fyzické osoby podnikající dle živnostenského zákona (113 tis. subjektů).

Předpokladem pro rozvoj hospodářství kraje jsou rovněž možnosti bydlení. Podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 26. březnu 2011 bylo v kraji téměř 164 tis. domů, z toho 75 % je obydlených. Zjištěno bylo cca 248 tis. obydlených bytů. Bytovou výstavbou bylo v letech 2011–2016 dokončeno 9,1 tis. nových bytů a výstavba 9,9 tis. bytů byla zahájena.

V kraji je zaznamenávána stále se zvyšující intenzita dopravy, zejména silniční. V železniční dopravě sice přes jeho území nevedou hlavní železniční koridory, přesto je zde několik důležitých uzlů. Mezi zajímavosti jižních Čech patří zbytky koněspřežní železnice (první na evropské pevnině), spojující město České Budějovice s hornorakouským Lincem. Nalezneme zde rovněž nejvýše položenou železniční stanici v ČR (Kubova Huť) a také úzkokolejné dráhy směřované z Jindřichova Hradce do Obrataně a do Nové Bystřice. Silniční síť zajišťuje dostatečnou základní dopravní dostupnost sídel, území kraje však v současné době není napojeno na republikovou dálniční síť. Poštovní služby poskytuje kolem 230 pošt, poštu v místě má zhruba třetina obcí.

Síť školských zařízení tvoří 314 mateřských škol, 257 základních škol a 90 středních škol, včetně 23 gymnázií. Vysokoškolské vzdělání je možno získat v Českých Budějovicích na některé z osmi fakult Jihočeské univerzity (ekonomické, filozofické, pedagogické, přírodovědecké, teologické, zdravotně sociální, zemědělské, rybářství a ochrany vod) nebo na Vysoké škole technické a ekonomické, v Jindřichově Hradci na Fakultě managementu Vysoké školy ekonomické Praha. Kromě toho je možno studovat na 2 soukromých vysokých školách, a to na Vysoké škole evropských a regionálních studií nebo na Filmové akademii M. Ondříčka v Písku. Na vysokých školách v kraji studuje 15,5 tisíc studentů.

Zdravotnická péče je koncentrována především v 9 nemocnicích s 3,4 tis. lůžky a 8 odborných léčebných ústavech. Ambulantní péči pak zajišťuje (včetně detašovaných pracovišť) 391 ordinací praktického lékaře pro dospělé, 184 ordinací dětského lékaře a 371 ordinací stomatologa (údaj za rok 2015). Domovy pro seniory a domovy se zvláštním režimem disponují 3,8 tis. lůžky.

Kulturní zařízení se soustřeďují převážně ve městech, hlavně ve městech okresních. Mezi nejznámější kulturní zařízení patří Jihočeské divadlo, Alšova jihočeská galerie, přírodní divadlo s otáčivým hledištěm v Českém Krumlově a mnohé další. V kraji je 58 stálých kin (tento údaj byl naposledy zjištěn roku 2011), 644 veřejných knihoven (včetně poboček) a řada dalších zařízení.

Přírodního prostředí s vysokou lesnatostí, vodními plochami a velkým počtem kulturních památek (téměř 6 tis. objektů) je využíváno k návštěvám a rekreaci občany z celé ČR a v hojně míře i zahraničními turisty. V letním období láká zejména oblast Lipna, Orlíku, jihočeských rybníků, ale také Šumavy, v zimě pak lyžařské areály Zadov-Churáňov a Lipno-Kramolín. V roce 2016 se v kraji v 1 195 statisticky sledovaných hromadných ubytovacích zařízeních ubytovalo více než 1,4 mil. návštěvníků, z toho 32 % tvořili zahraniční hosté, převážně z Německa, Číny, Tchaj-wanu, Rakouska a Korejské republiky. Průměrná doba pobytu jednoho zahraničního návštěvníka dosahovala 2,9 dne. Dále řada zahraničních turistů přijíždí na jednodenní návštěvy, které není zatím možno statisticky sledovat. Navštěvují především centra blízká hranici.

V průběhu celého roku jsou pořádány na Výstavišti v Českých Budějovicích různé typy výstavnických akcí. Nejvýznamnějšími z nich jsou mezinárodní zemědělská výstava „Země živitelka“ a výstava „HOBBY“. Tyto výstavy navštíví v průběhu roku cca 250 tis. návštěvníků.

V posledních letech se rozvíjí mnoho forem přeshraniční spolupráce. Jednou z nich je Euroregion Šumava/Bayerischer Wald/Mühlviertel, který zahrnuje území o celkové rozloze 16 tis. km² s 1,3 mil. obyvateli. Sdružuje na 105 hornorakouských, 114 bavorských obcí a 91 českých obcí (z toho 51 obcí s 69 tis. obyvateli je z Jihočeského kraje). Přínosy lze spatřovat ve vytváření a realizaci společných projektů, především v oblasti dopravy, služeb a cestovního ruchu a vzájemné výměně zkušeností. V květnu 2002 byla podepsána zakládací listina dalšího euroregionu s názvem „Silva Nortica“, který zahrnuje území okresů Jindřichův Hradec, České Budějovice, Písek a Tábor. V Dolním Rakousku se jedná o okresy Zwettl, Krems, Gmünd, Waidhofen an der Thaya a Horn. Euroregion představuje území o rozloze 10 639 km² s téměř 0,7 mil. obyvatel. Cílem přeshraniční spolupráce je společná reprezentace regionu, výměna informací, rozvoj cestovního ruchu a podobně. Na jihočeské straně je do něho zapojeno 39 obcí s téměř 260 tis. obyvateli. V červnu 2012 byl v rakouském Linci založen Evropský region Dunaj-Vltava, který zahrnuje území ve třech státech s rozlohou 60 000 km² a 6 mil. obyvateli. V České republice do tohoto regionu patří kraje Jihočeský, Plzeňský a Kraj Vysočina.